

Ландіна Анна Валентинівна,

старший науковий співробітник відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Одним із найбільш небезпечних проявів корупції є корупційні злочини, які у сукупності утворюють корупційну злочинність. Їх небезпечність проявляється у тому, що вони підривають принцип верховенства закону, послаблюють політичну стабільність і соціальну єдність, ускладнюють економічний розвиток, посягають на основи функціонування державного апарату, що у свою чергу негативно впливає на демократичні принципи та верховенство права і сприяє поширенню корупційних злочинів [1]. Це обумовлює той факт, що кримінальне законодавство переважної більшості країн передбачає відповідальність за корупційні злочини (Кримінальний кодекс Албанії, Кримінальний кодекс Норвегії, Кримінальний кодекс Королівства Швеції, Кримінальний кодекс Франції, Кримінальний кодекс Литовської Республіки, Кримінальний кодекс України). Тому і віднайдення ефективних шляхів запобігання корупційній злочинності є особливо актуальним, оскільки це сприятиме виробленню універсальних рекомендацій щодо боротьби із корупційними злочинними проявами як на міжнародному рівні, так і на рівні національного законодавства.

Показники корупції та корупційної злочинності зокрема є динамічним явищем: з кожним роком змінюються не лише кількісні, але і якісні показники, які характеризують дану сферу вчинення злочинів, оскільки корупція не лише швидко розповсюджується у сприятливих для неї умовах, але і пристосовується до якісних змін у суспільстві (соціально-економічних, політичних, культурних), що тягне за собою виникнення нових правопорушень, у тому числі і злочинних, корупційного характеру. Крім того, корупційна злочинність здатна не лише пристосовуватися до змін у суспільстві, але і пристосовувати суспільство до своїх потреб. Це обумовлює той факт, що національне законодавство не завжди здатне своєчасно виробити ефективні заходи запобігання новим корупційним злочинам.

Корупційні злочини мають тенденцію до розвитку разом із розвитком переважної більшості сфер життєдіяльності суспільства, є сфери державного регулювання, які визнаються найбільш корумпованими (сфери, пов'язані із фінансами, оборотом капіталу: сфера розподілу бюджетних коштів, банківська сфера, сфера державної власності, вивіз капіталу за межі країни).

Для вироблення якомога більш ефективних засобів запобігання корупції потрібно враховувати детермінанти корупційних злочинів, серед яких потрібно виділити: особливості історичного розвитку країни [2], протягом якого вироблялося та вкорінювалося ставлення до корупції як явища – не стільки позитивне, скільки терпиме, що певним чином сприяло розвитку цього явища; відсутність політичної волі у суспільстві, що обумовлює неможливість неупередженого застосування антикорупційних законів; високий рівень бюрократії у сфері державного регулювання; низька зарплата державних службовців; низька ймовірність виявлення і покарання тих, хто вчинює корупційні злочини; низький розвиток культури в усіх сферах суспільного життя та моральності у суспільстві. Все це виховує терпимість до корупції у суспільстві. Також у якості детермінантів можна зазначити урядовий фаворитизм, який сприяє отримання неправомірної вигоди чи незаконному збагаченню осіб, до яких прихильно ставляться особи, що стоять вище за службовим рангом; закритість державної фінансової інформації, що сприяє вчиненню корупційних злочинів у фінансовій сфері; посилення охорони таємниці у кримінальних справах, особливо у справах міжнародного характеру (наприклад, терористичних нападів 11 вересня 2001 року у США). Всі вказані детермінанти можуть бути наявні всі разом або якась їх частина у залежності від особливостей державного ладу, соціально-економічного, політичного, культурного, історичного розвитку тієї чи іншої країни. Виявлення таких детермінант на національному рівні, наприклад, можливо за допомогою певних кількісних і якісних показників корупційної злочинності, а також шляхом дослідження особливостей особистостей, що вчинюють корупційні злочини.

Враховуючи вказані детермінанти, найбільш ефективними будуть наступні засоби: реалізація державою політики залучення до боротьби із корупційними злочинами інститутів громадського самоврядування та населення, формування та встановлення контролю над корупцією; реалізація принципу відкритості та прозорості у діяльності органів державного та міського регулювання; контроль над діяльністю службових осіб, працівників економічного та фінансового секторів державного управління. Але головними серед заходів запобігання корупційним злочинам повинні стати ті, що спрямовані на зміну свідомості осіб, які терпимо ставляться до корупції, формування політичної, економічної, правової, соціальної культури громадян. У цьому випадку вказані заходи запобігання будуть універсальними і ефективними у застосуванні на всіх рівнях.

Одним із найбільш ефективних засобів боротьби із корупцією у сфері державного управління є встановлення режиму меритократії («влади достойних»), що надасть перевагу у боротьбі із корупційною злочинністю у державному секторі управління [3]: це дасть змогу контролювати сфери, в яких найбільш розповсюджені корупційні злочини, а також допоможе змінити суспільну свідомість у частині нетерпимості до корупційних проявів в усіх сферах життєдіяльності. Також пропонується застосовувати методи, які дозволять оминати ряд

державних органів, що схильні до вчинення корупційних злочинів, під час здійснення правосуддя, а саме впровадити не процедурне (у обхід деяких інстанцій) звернення до суду [2]. Ще одним заходом запобігання корупції є спрямування зусиль на зміну морально-культурних переконань щодо сприйняття корупційних злочинів (та інших видів правопорушень), що допоможе зламати сталі стереотипи з приводу необхідності вчинення корупційних злочинів при здійсненні певних видів діяльності. Важливим заходом є залучення громадських організацій та інших неурядових об'єднань громадян до запобігання вчиненню корупційних злочинів у повсякденному житті. Пропонується з метою запобігання корупційній злочинності на національному рівні обмежити права муніципалітету, оскільки закритість і послаблення контролю його діяльності є фактором, що сприяє зловживанню владою і порушенню прав людини [4]. Важливими заходами запобігання та боротьби із корупційною злочинністю визнаються послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя; публічність влади, прозорість прийняття державних та адміністративних рішень; розроблення ефективних механізмів щодо контролю діяльності органів державної влади для формування громадянського суспільства; контроль за фінансовою діяльністю державних службовців.

Вказані заходи запобігання корупційним злочинам сприятимуть більш ефективному застосуванню норм міжнародного кримінального права, створить можливість уніфікувати національне кримінальне законодавство у сфері встановлення відповідальності за корупційні злочини, а також відкриє нові перспективи у частині розробки механізмів виявлення детермінант у найбільш корумпованих сферах та вироблення найбільш ефективних заходів запобігання цим злочинним проявам.

Список використаних джерел

1. Martin Greg. Secrecy's Corrupting Influence on Democratic Principles and the Rule of Law.// International Journal For Crime, Justice And Social Democracy, 2017, 6 (4), 100–115. // <https://www.crimejusticejournal.com/article/view/429>.
2. Shashkova Anna, RUSSIAN SPECIFICS OF COMBATING CORRUPTION. // KUTAFIN UNIVERSITY LAW REVIEW, Volume 2 May 2015 Issue 1(3), p. 52–67 // http://archive.kulawr.ru/netcat_files/521/703/1.2015_Kutafin_University_Law_Review_4_52_0.pdf.
3. Charron Nicholas, Dahlström Carl, Lapuente Victor. Measuring Meritocracy in the Public Sector in Europe: a New National and Sub-National Indicator. // // European Journal on Criminal Policy and Research. 2016, Volume 22, Issue 3, pp. 499–523.
4. Ageev Vyacheslav N., Khuzina Ekaterina A. RESTRICTION OF RIGHTS AND FREEDOMS OF MUNICIPAL EMPLOYEES AS MEANS FOR FIGHT AGAINST CORRUPTION// The Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. 2016. Vol 19 p. 13–19 // <https://www.abacademies.org/articles/jlerivol19si2016.pdf>.